

Nr 593.

Av herr Carlsson i Bakeröd m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 280, angående den framtida organisationen av den av Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna verksamheten m. m.

I propositionen nr 280 till årets riksdag framlägges förslag angående den framtida organisationen av den av Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna verksamheten. Propositionen grundar sig i allt väsentligt på en av särskilda sakkunniga verkställd utredning enligt direktiv givna den 3 december 1943. Dessa direktiv innefatta i huvudsak följande:

”Vid denna utredning torde böra undersökas huruvida förutsättningar finnas för ett genomförande av besparingsberedningens förslag”, som i huvudsak gick ut på att lantbrukshögskolan och hushållningssällskapen skulle övertaga föreningens verksamhet. ”Skulle så visa sig icke vara förhållandet, torde andra utvägar för en rationalisering av föreningens verksamhet böra övervägas.”

Utredningskommittén har trots dessa direktiv och de betänkligheter föreningens styrelse under utredningens gång framfört stannat vid att framlägga blott ett enda förslag — i huvudsak innebärande verksamhetens införlivande med lantbrukshögskolan inom dess nuvarande gestaltning med den omformning och uppsplittring av verksamheten, som härav måste bli följden. *Andra ifrågasatta alternativ* hava icke blivit utredda. Mot bakgrunden av föreningens uppgifter samt verksamhetens grundkaraktär och betydelse inom svenskt jordbruk kunde man förutse, att remissyttrandena icke skulle lämna nämnda brister opåtalade.

Lantbruksstyrelsen anför sålunda:

”Enligt gällande stadgar för Svenska vall- och mosskulturföreningen har denna till ändamål att inom landet verka för en rationellt genomförd betes-, vall- och mosskultur och skall föreningen i sådant syfte bland annat bedriva praktisk-vetenskaplig undersökningsverksamhet för klarläggande av hit hörande frågor. Föreningen skall sålunda, såvitt lantbruksstyrelsen kan bedöma, utgöra ett sammanhållande organ för att lösa uppgifter av ekonomisk, teknisk och biologisk art samt sprida upplysning om och i praktiken omsätta rön och erfarenheter på foderproduktionens område till gagn för landets animalieproduktion.

Ett sådant, ett helt problemkomplex samordnande organ i den mening föreningens stadgar angiver, torde knappast, åtminstone icke i samma grad, existera inom den befintliga statliga försöksverksamheten på jordbruks-

området. Denna föreningens dubbla uppgift som forskningsinstitution samt upplysnings- och propagandaorgan synes jämväl hava uppfattats av den s. k. besparingsberedningen, som i en promemoria den 20 november 1941 framhållit, att beredningen för sin del ansåge övervägande skäl tala för att vall- och mosskulturföreningens försöksverksamhet helt överflyttades till jordbruksförsöksanstalten, medan föreningens upplysnings- och propagandauppgifter skulle anförtros åt hushållningssällskapen.

Det förefaller lantbruksstyrelsen som om de sakkunniga, utan att undersöka andra möjliga alternativ, tagit som sin uppgift att realisera besparingsberedningens ovannämnda förslag om verksamhetens förstatligande, ehuru enligt direktiven för de sakkunniga även andra utvägar för en rationalisering av föreningens verksamhet bort övervägas. De sakkunniga synas sålunda i första hand hava varit angelägna om att framlägga förslag till nedbringande av kostnaderna för föreningens verksamhet och till utnyttjande av dess byggnader för jordbruks- och husdjursförsöksanstaltens behov och förty förslagit en organisation, varigenom föreningens nuvarande uppgifter i huvudsak skulle övertagas av jordbruksförsöksanstalten. Husdjursförsöksanstalten skulle i samband därmed beredas ökade möjligheter att utföra för betesproblemens lösning behövliga djurförsök."

"Vall- och mosskulturföreningens nuvarande verksamhet berör enligt lantbruksstyrelsens mening ett område av allra största betydelse för ett efter naturförhållandena anpassat jordbruk i vårt land. ett område, som ännu är i jämförelsevis ringa grad utforskat och som icke minst under det pågående världskriget visat sig äga verkligt viktiga kraftfoderreserver. I landets framtida agrara utveckling torde också den gren av lantbrukshushållningen, föreningen sysslar med, komma att spela en måhända ännu mera betydelsefull roll än hittills. Detta gäller i lika grad de syd- och mellansvenska skogsbygdernas jordbruk med deras ofta små brukningsdelar och brutna terräng som hela Norrland med dess övervägande småbrukdrift, där rationell betesskötsel samt åtgärder för ökad djurhälsa, skogens fredande mot betesdjur, betesfodrets allsidiga sammansättning m. m. långt ifrån äro genomförda."

Med utgångspunkt härifrån anser lantbruksstyrelsen, "att det skulle hava varit av stort värde, om de sakkunniga i enlighet med utredningsdirektiven även utrett frågan om verksamhetens rationalisering inom föreningen, avseende även frågan om ett organiserat samarbete mellan föreningen och närstående statliga organ. Detta synes lantbruksstyrelsen hava varit så mycket naturligare som, å ena sidan, föreningsformen icke utesluter statskontroll och, å den andra, föreningens svårigheter närmast torde bero på föreningens bristande möjligheter att tillgodose sina befattningshavares skäliga löneanspråk.

Enligt lantbruksstyrelsens mening hade också såsom en annan alternativ lösning bort undersökas lämpligheten av en särskild statlig institution såsom

samordnande organ för den av föreningen bedrivna försöks- och forskningsverksamheten med en härtill ansluten statsunderstödd förening för bedrivande av på denna verksamhet grundad upplysningsverksamhet och teknisk rådgivning och med en till Norrland förlagd filial med studiegårdsverksamheten som kärna. — — — Utan en närmare utredning rörande olika alternativ för en rationalisering av föreningens verksamhet anser lantbruksstyrelsen, att det möter stora svårigheter att nu intaga någon bestämd ståndpunkt till hela frågan."

Lantbruksakademien kommer till en liknande uppfattning:

"Utredningsmännen ha", säger akademien, "icke funnit anledning närmare pröva och utreda annan lösning än besparingsberedningens förslag. Detta är så till vida anmärkningsvärt som föreningens styrelse och tjänstemän förordat föreningens fortbestånd och icke kunnat godtaga utredningens förslag till lösning av frågan, innebärande en uppdelning på olika organ av föreningens verksamhet, institution, laboratorier m. m.

Vid prövningen av frågan synas utredningsmännen främst ha beaktat möjligheterna dels att nedbringa kostnaderna för verksamheten, dels att med utnyttjande av föreningens byggnader och resurser i övrigt tillgodose vissa lokal-, laboratorie- och försöksbehov för husdjurs- och jordbruksförsöksanstalterna vid lantbrukshögskolan. Frågan om huru verksamheten borde vara ordnad för att jordbrukets behov av forsknings-, försöks- och upplysningsverksamhet på detta område bäst skulle kunna tillgodoses, synes ha kommit i andra hand."

Föreningens styrelse, som i betänkandet saknar en verklig redogörelse för föreningens arbetsuppgifter och i samband därmed framhåller att en bedömare av föreliggande ärende därmed saknar det nödvändigaste underlaget för ett objektivet ställningstagande, framhåller att det ålegat de sakkunniga att jämväl undersöka möjligheten att bibehålla föreningen såsom sådan med erforderligt statsunderstöd eller att vid ett förstatligande av dess verksamhet bibehålla denna som en enhet.

Statens växtskyddsanstalt framhåller i detta sammanhang bl. a.:

"Enligt direktiven för utredningen skulle undersökas, om förutsättningar finnes för genomförande av besparingsberedningens förslag om att överföra föreningens försöksverksamhet till jordbruksförsöksanstalten och upplysningsverksamheten till hushållningssällskapen. Givetvis underförstås här villkoret: utan att den nu av föreningen bedrivna verksamheten blir lidande på förändringen. Denna synpunkt förefaller emellertid att ha varit utredningens majoritet främmande. Dess strävan synes ha varit att till varje pris inskränka statens utgifter för verksamheten och att för statens räkning utnyttja föreningens tillgångar. Som följd av denna inställning har utredningsmajoriteten nöjt sig med ett ytterst summariskt förfarande, då det gällt att avfärda föreningsformen. Föreningen har sålunda tillfrågats, huruvida den

ville framlägga en plan för föreningens verksamhet under förutsättning av pro primo ett årligt statsbidrag av högst 200 000 kronor samt pro secundo ett hälften så stort bidrag. Då föreningens styrelse förklarat sig icke kunna förebriaga sådana planer under nu rådande löne- och prisläge, har utredningsmajoriteten 'icke ansett påkallat att vidare befatta sig med ifrågavarande alternativa lösningar' utan omedelbart gått in för verksamhetens förstatligande.

Styrelsen finner detta avfärdande av föreningsformen alltför lättvindigt, särskilt med hänsyn till att föreningen och dess föregångare varit till mycket stort gagn för vårt lands jordbruk. Frågan om föreningens fortsatta existens bör därför enligt styrelsens mening underkastas förnyad, förutsättningslös utredning."

Sveriges lantbruksförbund finner det "svårt att överblicka konsekvenserna av ett nedläggande av en som självständig institution bedriven, mångårig forsknings- och upplysningsverksamhet på ett för landets animalieproduktion så betydande område som detta. Även om arbetsuppgifterna och den hittillsvarande personalen väsentligen förutsättas bli överflyttade på andra närliggande forskningsanstalter, kvarstår dock som ett faktum, att den sammanhållande enhet, som föreningen hittills utgjort för forskningen och upplysningen på vallodlingens och mosskulturens speciella områden, för alltid försvinner. Under sådana förhållanden hade det varit motiverat, om utredningen övervägt även andra alternativ och utvägar att lösa de föreliggande frågorna."

Den uteblivna utredningen av andra alternativ för en lösning av verksamhetens framtida organisation påtalas även av andra myndigheter och organisationer, som yttrat sig över betänkandet, bl. a. av Stockholms, Värmlands och Västmanlands läns hushållningssällskap.

I detta sammanhang må framhållas, att ett stort antal remissuttalanden framhållit föreningsformens eller den halvstatliga organisationsformens företräde framför den helstatliga för den verksamhet det här gäller. Här skall endast hänvisas till de yttranden, som avgivits, förutom av föreningens styrelse, lantbruksakademien, Alnarps lantbruks- och trädgårdsinstitut, Statens centrala frökontrollanstalt, Statens växtskyddsanstalt, Sveriges utsädesförening, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet landsbygdens folk (RLF), Skogsindustriernas samarbetsutskott, Sveriges skogsägareförbund, Norrlands skogsvårdsförbund, bland hushållningssällskapen Jämtlands läns, Kalmar läns norra, Kalmar läns södra, Skaraborgs, Värmlands, Västmanlands läns, Älvsborgs läns norra och Älvsborgs läns södra, Örebro samt Östergötlands läns. Av de fem skogsvårdsstyrelser, som yttrat sig, ha trenne, nämligen Jönköpings, Uppsala och Västmanlands läns uttalat sig för föreningsformen.

Antingen föreningsformen, en halv- eller helstatlig organisation här vore att rekommendera, vilja motionärerna med föreningens styrelse understryka den utomordentliga betydelsen av den *enhet*, som föreningen i sin nuvarande organisation uppvisar och vars fördelar framför den splittring, som utred-

ningen och propositionen föreslå, starkt motiverats av såväl föreningens föreståndare i hans särskilda yttrande i utredningens betänkande som av föreningens styrelse och ett stort antal övriga organisationer.

"Givet är", framhåller lantbruksakademien, "att mångfalden problem, som falla inom föreningens verksamhetsområde, kunna systematiskt inordnas under olika grenar av den statliga försöksverksamheten. Men en dylik uppdelning av den stora uppgiften måste enligt akademiens mening medföra splittring och minskad effektivitet. Det gäller här icke blott att lösa ett antal försöksfrågor inom växtodlingslärans eller husdjurslärans område, utan här möter ett stort lantbruksekonomiskt problemkomplex, vid vars lösande och tillrättaläggande för praktiken man måste beakta samtliga speciella forsknings- och försöksresultat samt praktiska erfarenheter inom området, vare sig dessa äro att hänföra till växtodlingsläran, husdjursläran eller lantbruksekonomien. Det är ej heller till fyllest att känna de enskilda faktorernas verkan var för sig utan samspelet mellan olika faktorer måste också tagas med i räkningen. Föreningens styrelse framhåller också, att de specialfrågor, som här föreligga, sammanhållas av en gemensam lantbruksekonomisk problemställning.

Akademien anser därför i likhet med 1931 års utredningsmän samt föreningens styrelse och tjänstemän, att det kräves ett särskilt organ för att bedriva och sammanhålla forskningen och försöksverksamheten på betes- och vallkulturens område. Samma skäl kunna åberopas för enhetlighet beträffande motsvarande verksamhet rörande mosskultur."

Liknande synpunkter framhållas även av Sveriges lantbruksförbund:

"Utredningens förslag om en uppdelning på skilda organ förefaller måhända vid första påseendet vara en rationell lösning, då föreningens verksamhet innefattar grenar av olika karaktär och berör till dels olika forskningsområden. Häremot må emellertid starkt framhåvas, att dessa olika verksamhetsgrenar sammanhållas av det viktiga lantbruksekonomiska problemet att till lägsta kostnader frambringa det för husdjursproduktionen lämpligaste fodret. Mosskulturen är nämligen i stor omfattning även ett foderodlingsproblem. Frågeställningen synes sålunda böra vara, om detta problemkomplex i sig är av den karaktär och storleksordning, att ett speciellt institut för dessa frågor är motiverat. Det är även naturligt, att större avseende bör fästas vid hur jordbrukets behov av forsknings-, försöks- och upplysningsverksamhet på detta område bäst skall tillgodoses än vid möjligheterna att i första hand nedbringa kostnaderna för verksamheten och utnyttja den nuvarande organisationens byggnader och resurser för att tillgodose vissa andra laboratorie- och försöksbehov för husdjurs- och jordbruksanstalterna vid lantbrukshögskolan.

Under hänvisning till vad ovan anförts får förbundet sålunda ifrågasätta lämpligheten av en splittring av de stora arbetsuppgifter, som böra åvila ett

speciellt forsknings- och försöksinstitut på detta område. En uppdelning måste enligt förbundets mening medföra minskad effektivitet. Det gäller nämligen icke blott att isolerat lösa olika problem inom detta område utan att under beaktande av samtliga forsknings- och försöksresultat samt icke minst praktiska erfarenheter tillrättalägga problemet för praktiken under speciellt hänsynstagande till jordbruksekonomiska synpunkter.”

Statens växtskyddsanstalt framhåller (i samband med vådan av en alltför stark centralisering av försöks- och forskningsverksamheten):

”Om därtill den existerande organisationen slås sönder och de olika fragmenten inpassas än här, än där i den stora försöksanstalten, kommer den nu rådande intima samverkan inom föreningens specialområde att försvåras eller omöjliggöras och resultaten därigenom att äventyras. Skall föreningens verksamhet anknytas till någon statlig institution bör det ske under sådana former, att den fortfarande kommer att utgöra en enhet med relativt självständig ställning och att nu existerande samarbete mellan de olika verksamhetsgrenarna bibehållas.”

Kalmar läns södra hushållningssällskap, som vid ett förstatligande förordar en självständig anstalt, organisatoriskt och administrativt jämställd med jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna, framhåller, att detta skulle onödiggöra en genomgripande omgestaltning av den organisation, som på grundval av årtiondens erfarenhet och anpassning växt fram och som erkänt väl fyllt sin gagneliga och betydelsefulla uppgift. En splittring av föreningens arbetsuppgifter och dessas fördelning på jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna anser utskottet vara förenat med olägenheter och ej heller ändamålsenligt ur den synpunkten, att jordbruksförsöksanstalten därigenom skulle få alltför stora dimensioner och komma att omspanna ett alltför vidsträckt område för att effektivt kunna ledas och övervakas av en chef.

Betydelsen av en sammanhållning inom verksamheten understrykes även av bl. a. Statens centrala frökontrollanstalt, Statens skogsförsöksanstalt, Sveriges utsädesförening, Norrlands skogsvårdsförbund samt ett antal hushållningssällskap, bl. a. Blekinge, Gävleborgs, Jämtlands, Jönköpings läns, Kalmar läns norra, Kalmar läns södra, Skaraborgs, Värmlands, Västmanlands samt i viss mån Östergötlands läns.

Utredningens förslag beträffande den av föreningen genom specialkonsulenter bedrivna *upplysnings- och rådgivningsverksamheten* på betes-, vall- och mosskulturens områden har mött starka invändningar, icke minst i fråga om den föreslagna inskränkningen av denna inom Syd- och Mellansverige. Här må bl. a. hänvisas till vad föreningens föreståndare i sitt särskilda yttrande i betänkandet anfört (jfr prop. s. 43—46), ävensom till den kritik, som föreningens styrelse underkastat förslaget (jfr prop. s. 65).

Föreningens styrelse framhåller också, att dess ”erfarenhet av samarbetet

med de svenska jordbrukstjänstemännen och de praktiska jordbrukarna har givit styrelsen den uppfattningen att föreningens upplysningsverksamhet varit i hög grad uppskattad. Understundom har det sagts att den varit outhärlig. Styrelsen har trots att den åtminstone varit till en rätt betydande nytta. Såvitt styrelsen har sig bekant har någon upplysningsverksamhet av motsvarande art hittills icke utgått från de statliga försöksanstaltens sida. Enligt de kommitterades mycket summariska redogörelse torde någon sådan icke heller för framtiden vara avsedd, och styrelsen befarar därför att en allvarlig brist i nuvarande produktionsbefrämjande åtgärder skall uppkomma genom den föreslagna organisationen."

Denna kritik understödes av ett stort antal remissuttalanden.

Lantbruksakademiens ställning till utredningens förslag beträffande upplysningsverksamheten är följande:

"Icke heller förslaget i nu föreliggande betänkande att avskilja upplysningsverksamheten från den centrala forsknings- och försöksverksamheten på detta område kan akademien finna ändamålsenligt. Att föreliggande syfte — vall- och foderproduktionens utveckling — härigenom skulle främjas, synes icke vara ådagalagt. Det gäller här utpräglad målforskning, vars resultat på ett så vederhäftigt, snabbt och effektivt sätt som möjligt böra föras ut till och omsättas i praktiken. Det synes akademien, som detta ändamål bäst skulle tillgodoses genom att på lämpligt sätt till den centrala forsknings- och försöksorganisationen på området ansluta en för ändamålet organiserad upplysningsverksamhet. Det torde vara uteslutet, att den uppgift, som åvilar denna upplysningsverksamhet skulle kunna fyllas av hushållningssällskapen. Upplysningsverksamheten bör däremot bilda ett värdefullt förbindelseled mellan forskningen och hushållningssällskapen. Genom ifrågakvarande verksamhet blir det dessutom möjligt att upprätthålla en fruktbar växelverkan mellan å ena sidan forskningen och försöksverksamheten, å andra sidan det praktiska jordbruket och dess utövare."

Lantbruksstyrelsen framhåller beträffande konsulentverksamheten bl. a.:

"Enligt lantbruksstyrelsens bestämda uppfattning föreligger ett verkligt behov i förhållande till såväl den enskilde jordbrukaren som hushållningssällskapens tjänstemän, att den av föreningen bedrivna konsulentverksamheten även i fortsättningen uppehålls i ungefär motsvarande grad. Med avseende härå vill lantbruksstyrelsen särskilt framhålla behovet av sakkunnigt biträde i förekommande fall vid planering av torrlägningsföretag för bedömning av de speciella spörsmål, som röra dränering av torv- och gyttemarker. I dylika fall har föreningen genom sina konsulenter lämnat en mycket värdefull hjälp, som givetvis är behöflig även i framtiden. Lantbruksstyrelsen anser därför, att föreningens konsulenter åtminstone i viss utsträckning böra bibehållas vid sina nuvarande konsulentuppgifter även efter en eventuell inflyttning i lantbrukshögskolan."

Statens växtskyddsanstalt framhåller:

”Den av föreningen bedrivna upplysnings- och konsultationsverksamheten anser utredningens majoritet numera hava förlorat sin ursprungliga betydelse, även om dess roll icke är helt utspelad; detta omdöme gäller åtminstone inom landets södra och mellersta delar. Den direkt till jordbrukarna riktade verksamheten av detta slag anses böra övertagas av hushållningssällskapen. Att detta skulle innebära ett stort steg baklänges är ställt utom allt tvivel. Hushållningssällskapens konsulenter och andra rådgivande befattningshavare, redan förut hårt belastade med uppgifter av många olika slag, kunna omöjligt till fullo ersätta en specialist, som genom långvarigt, ingående sysslande med just dessa frågor förvärvat en rik fond av erfarenhet. Den intima kontakt med odlarna, som föreningens tjänstemän uppehållit framför allt genom demonstrationsfälten, torde det vidare vara omöjligt för hushållningssällskapens befattningshavare att uppnå. De insikter, som erfordras för utövande av en rådgivande verksamhet, skulle det enligt utredningsmajoritetens mening ankomma på lantbrukshögskolan att meddela. Detta förutsätter givetvis att kompetenta undervisare på området stå till lantbrukshögskolans förfogande, vilket för framtiden torde te sig ganska tvivelaktigt, därest föreningens personal skingras och placeras på underordnade, lågt avlönade poster. Frånsett detta synes man helt ha förbisett en stor grupp av rådgivande tjänstemän hos hushållningssällskapen, nämligen vandringsrättarna, vilka icke utbildas vid lantbrukshögskolan. På vad sätt dessa skola förvärva kompetens att fungera som rådgivare i de av föreningen företrädda frågorna har utredningen icke klargjort.

Styrelsen är övertygad om att upplysningsverksamhet sådan som den av föreningen bedrivna alltjämt har en mycket stor uppgift att fylla, varför styrelsen tager bestämt avstånd från utredningsmajoritetens förslag till inskränkning och omgestaltning av densamma.”

Sveriges lantbruksförbund anför på denna punkt:

”Vad åter angår föreningens roll som upplysningsorgan kan förbundet icke dela utredningens uppfattning, att ett helt avskiljande av upplysningsverksamheten från den centrala forsknings- och försöksverksamheten på detta område skulle vara ändamålsenligt. Det väsentliga för all målforskning torde vara, att dess resultat på snabbaste och effektivaste sätt omsättas i praktiken. Även om hushållningssällskapen skulle omhänderha den direkta upplysningsverksamheten gentemot jordbrukarna, torde en till forsknings- och försöksorganisationen knuten upplysningsverksamhet vara nödvändig som förbindelse till bl. a. hushållningssällskapen och lantbruksundervisningen. Man kan ej heller undgå den reflexionen, att det för en fruktbar växelverkan mellan jordbrukets praktiska utövare och forskningsverksamheten på detta såväl kvalitativt som kvantitativt viktiga område är av betydelse, att specialutbildade konsulenter finnas tillgängliga. Utredningen har i varje fall ej ådagalagt, att

de speciella, med vallodlingen och mosskulturen sammanhängande behoven i detta hänseende skulle på ett tillfredsställande sätt tillgodoses genom den föreslagna anordningen.”

Riksförbundet landsbygdens folk (RLF) ansluter sig också till kritiken, då det i huvudsak anför, att man inför ovan anförda erinran måste fråga vilka påtagliga fördelar jordbrukarna komma i åtnjutande av genom sammanlagningen (med lantbrukshögskolan). Förbundet kan i betänkandet icke finna några sådana. Det kan icke betraktas som någon fördel att de praktiska jordbrukarna bli berövade den nuvarande möjligheten till direkt kontakt med föreningens experter och uteslutande bli hänvisade till hushållningssällskapens tjänstemän, när man icke kan beräkna att dessa senare kunna i större grad än hittills erhålla informationer av experterna.

Icke heller lantbrukshögskolans styrelse och lärarråd kunna ansluta sig till förslaget:

”Vad härefter angår den konsulterande och upplysande verksamhet, som föreningen bedrivit, anser styrelsen det av utredningen framlagda förslaget icke innebära en tillfredsställande lösning. Såsom framhålles i lärarrådets yttrande, böra hushållningssällskapen svara för den konsulterande verksamheten på jordbrukets område i allmänhet, och styrelsen hyser även den uppfattningen att sällskapens konsulenter behärska dessa problem. Däremot torde knappast samtliga sällskap ha möjlighet att — åtminstone för närvarande — tillhandahålla den speciella sakkunskap, som erfordras för rådgivning på mosskulturens och betesskötselns områden. Enligt styrelsens mening bör därför den av föreningen av ålder bedrivna konsulentverksamheten icke nu nedläggas utan inom jordbruksförsöksanstaltens ram bibehållas intill dess denna verksamhet lämpligen kan överföras på annat organ. Denna fråga synes styrelsen därför kräva ytterligare övervägande.”

Denna kritik understödes av ett stort antal övriga remissuttalanden, bl. a. från Alnarps lantbruks- och trädgårdsinstitut, Statens centrala frökontrollanstalt, livsmedelskommissionen, Sveriges utsädesförening samt ett stort antal hushållningssällskap.

Slutligen må i detta sammanhang understrykas vad 1942 års torrläggningssakkunniga (jfr även årets proposition i ärendet) anförda beträffande den sakkunskap, som föreningen genom bl. a. sina konsulenter kan ställa till förfogande vid bedömandet av torv- och gyttejordar: ”Då för närvarande pågår en av Kungl. Maj:t anbefalld utredning rörande föreningens verksamhet, finna de sakkunniga påkallat framhålla nödvändigheten av att sådan sakkunskap även för framtiden ställes till torrläggningssakkunnighetens förfogande.”

Någon utredning av huruvida *jordbruksförsöksanstaltens organisation* i sitt nuvarande skick verkligen passar för den verksamhet föreningen företräder har ej av de sakkunniga förebragts. Genom att utredningsmajoriteten ansett

sig utan vidare böra sätta jordbruksförsöksanstalten i dess nuvarande form såsom huvudman för en verksamhet av här nämnd art, "ha många av de svårigheter och felbedömningar uppstått", mot vilka föreningens föreståndare måst inlägga sin reservation. Han framhåller i detta sammanhang bl. a. att "parallelltjänster till flera av föreningens viktigaste befattningar saknas inom jordbruksförsöksanstalten, vilket föranlett utredningsmajoriteten att ändra om föreningens befattningar på ett sådant sätt, att de skulle kunna inpressas i försöksanstaltens ram". Föreningens styrelse anser att en verksamhet av den art och den omfattning det här gäller icke utan betydande olägenheter synes kunna "inpassas i en anstalt av den rena försökskaraktär som jordbruksförsöksanstalten har. Icke blott den egentliga upplysningsverksamheten skulle därigenom komma att äventyras, utan även hela den rådgivande verksamhet, som föreningen bedriver i landets södra och mellersta delar, skulle därigenom bringas att upphöra, då jordbruksförsöksanstalten i sin nuvarande organisationsform icke innefattar någon konsulterande verksamhet. Härvid får ej heller förbises att jordbruksförsöksanstalten för närvarande har, och, allt eftersom försöksgårdarna utvecklas och bli flera, ännu mera får en så vidsträckt omfattning, att det synes nära nog uteslutet att en föreståndare kan äga tillräcklig kompetens att leda och företräda såväl denna verksamhet som den som för närvarande vilar på vall- och mosskulturföreningen. Förrän en ingående utredning förebragts anser sig styrelsen därför icke kunna förorda att föreningens verksamhet ens i sammanhållet skick underordnas någon anstalt som icke har här avsedda ekonomiskt betydelsefulla odlingsproblem till huvuduppgift."

Lantbruksstyrelsen anser visserligen, att åtskilliga av de problem, som föreningen behandlar, "i den mån de avse rent laboratoriemässiga forskningsuppgifter och fältförsök, med framgång skulle kunna lösas av och inordnas i den statliga försöksverksamheten, men då såsom ovan anförts föreningens verksamhet omfattar ett helt problemkomplex av lantbrukstekniska frågor, synes det lantbruksstyrelsen som om varken jordbruks- eller husdjursförsöksanstalten, vilka anstalter närmast äga till uppgift att lösa rena försöksfrågor, skulle på ett för det praktiska jordbruket lika tillfredsställande sätt som föreningen kunna lösa det stora flertalet av framför allt de viktiga tekniskt-ekonomiska problem, varmed föreningen sysslar och som äro i högsta grad beroende av den expertis, som förefinnes hos föreningens konsulenter. Det är enligt lantbruksstyrelsens mening knappast heller möjligt antaga, att den upplysnings- och rådgivningsverksamhet, som nu bedrivs av föreningen, skulle för närvarande kunna helt fyllas av hushållningssällskapen. Sistnämnda del av föreningens samordnande verksamhet utgör för övrigt enligt lantbruksstyrelsens mening otvivelaktigt en viktig förebild för landets statliga försöksverksamhet, som till skillnad från motsvarande anstalter i vissa andra länder saknar till sådan verksamhet knutna konsulenter, vilka emellertid ut-

göra ett naturligt och viktigt led mellan praktik och forskning och som i vall- och mosskulturföreningens verksamhet visat sig fylla en viktig uppgift i förhållande såväl till enskilda jordbrukare som till hushållningssällskapen.”

Alnarps lantbruks- och trädgårdsinstitut ställer sig också mycket tveksamt ”rörande lämpligheten att inordna försöksverksamheten under jordbruksförsöksanstalten, alldenstund denna i organisatoriskt hänseende redan torde vara mycket tungarbetad. Denna tveksamhet ökas ytterligare därav, att några besparingar, frånsett en viss besparing för byggnader, icke uppnås därigenom. Jordbruksförsöksanstalten å ena sidan samt föreningen å andra sidan synas även ha haft helt skilda arbetsuppgifter, och något dubbelarbete torde ej ha förekommit. — Styrelsen anser sig således icke kunna tillstyrka de sakkunnigas förslag.”

Växtskyddsanstalten framhåller i detta sammanhang liksom reservanten vådan av att alltför många och olikartade grenar av jordbruksforskningen inordnas under jordbruksförsöksanstalten. ”Den föreslagna anordningen bidrager till att skapa en ytterst tungrodd apparat, och anstaltens föreståndare, som ytterst skall bära ansvaret för arbetena inom de olika områdena, kan knappast inom samtliga grenar besitta den för ledningen erforderliga kompetensen.”

Kalmar läns södra hushållningssällskap anser att en fördelning av föreningens arbetsuppgifter på jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna icke kan anses vara ändamålsenlig, då jordbruksförsöksanstalten därigenom skulle komma att få alltför stora dimensioner och komma att omspanna ett alltför vidsträckt område för att effektivt kunna ledas och övervakas av en chef.

Av de 22 centrala myndigheter, anstaltsstyrelser eller förbund, som yttrat sig över betänkandet, ha tre myndigheter, nämligen Allmänna lönenämnden, Statens pensionsanstalt och Kungl. byggnadsstyrelsen icke funnit anledning att yttra sig över föreliggande organisationsfrågor. Fyra andra organisationer, nämligen Alnarps lantbruks- och trädgårdsinstitut, Skogsindustriernas samarbetsutskott och Sveriges skogsägareförbund samt Norrlands skogsvårdsförbund, ha direkt avstyrkt förstatligande och förordat föreningsformens bibehållande, medan endast tvenne myndigheter, nämligen lantbrukshögskolans styrelse samt norrlandskommittén förordat ett förstatligande av föreningens verksamhet i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget. I ett till lantbrukshögskolans styrelses yttrande fogat uttalande från högskolans lärarråd framhålles emellertid, att ”det av de sakkunniga framlagda förslaget icke i föreliggande skick bör läggas till grund för en omedelbar lösning av frågan om försöks- och upplysningsverksamheten på betesskötselns och mosskulturens områden. Utredningen härom bör ytterligare kompletteras i åtskilliga punkter”. Övriga 13 myndigheter ha avstyrkt att förslaget lägges till grund

för en omorganisation samt hemställt om ny utredning av frågan under hänsynstagande till av dem framförda synpunkter.

I flera fall har därvid en i riksdagens skrivelse nr 455 år 1944 begärd översyn "av forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område m. m." åberopats. Denna riksdagens skrivelse hade tillkommit med anledning av uttalanden av riksdagens revisorer för år 1943 (Del I s. 171—172) om behovet av en närmare utredning rörande organisationen av försöksväsendet på jordbruksområdet, varvid de bl. a. anföra att Kungl. Maj:t "nyligen bemyndigat statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla särskilda utredningsmän för att utreda frågan om Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet. Det vill förefalla revisorerna, att detta spörsmål icke kan lösas annat än i samband med den större frågan om försöksverksamhetens allmänna organisation."

Lantbruksstyrelsen anför sålunda: "I likhet med riksdagens revisorer finner jämväl lantbruksstyrelsen, att skäl kunna anses tala för att frågan om Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet upptages till behandling i samband med utredningen av frågan om forsknings- och försöksverksamhetens å jordbrukets område allmänna organisation och sålunda icke löses separat för sig, måhända på sätt, som sedermera måste göras om. En given förutsättning för uppskov med lösandet av vall- och mosskulturföreningens organisationsfråga måste emellertid vara, att en provisorisk anordning träffas, varigenom det blir möjligt för föreningen att under tiden bedriva sin verksamhet under mera tillfredsställande villkor i ekonomiskt hänseende än vad för närvarande är fallet."

Efter att ha underkastat förslaget en granskning framhåller statskontoret att "ur ekonomisk synpunkt kan det icke betecknas som angeläget att påskynda genomförandet av den föreslagna organisationen. Emellertid uppställa sig även åtskilliga hinder av principiell och praktisk art för ett ställningstagande till reformförslaget vid nuvarande tidpunkt". Statskontoret hänvisar därvid till riksdagens revisorers uttalanden och riksdagens därav föranledda skrivelse samt till lantbrukshögskolans erhållna uppdrag att verkställa en utredning rörande försöksväsendet, vilken förutsattes pågå, ävensom till att "Kungl. Maj:t åt en särskild utredningsman uppdragit att verkställa utredning rörande personalorganisationen vid lantbrukshögskolans kansli och kamrerarekontor, vars behov av personalförstärkning här ifrågasvarande sakkunniga vilja tillgodose genom inrättande av en kassörstjänst och anställning av ytterligare en vaktmästare", och anför till sist: "Mot bakgrund av nu upplysta förhållanden vill det förefalla statskontoret, som om det knappast vore lämpligt att till isolerat bedömande upptaga frågan om den framtida organisationen av den verksamhet som hittills bedrivits av Svenska vall- och mosskulturföreningen. I likhet med riksdagens revisorer anser nämligen statskontoret att detta spörsmål icke kan lösas annat än i samband med

den större frågan om jordbruksförsöksverksamhetens allmänna organisation. Statskontoret får för den skull avstyrka, att det remitterade betänkandet lägges till grund för särskild proposition till innevarande års riksdag."

Under hänvisning till av statsrevisorerna förordad översyn anför riksräkenskapsverket:

"Ett genomförande i den ordning de sakkunniga förordad av förslaget angående svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet är enligt riksräkenskapsverkets mening ägnat att i betydelsefulla hänseenden föregripa den generella lösning av frågan om organisation av jordbrukets försöksverksamhet, som vid upplysta omständigheter numera får anses vara åsyftad och förberedd. Under sådana förhållanden får riksräkenskapsverket för sin del avstyrka, att det remitterade betänkandet lägges till grund för proposition i ämnet."

Statens livsmedelskommission anför att "ehuru kommissionen i princip icke avstyrker, att vall- och mosskulturföreningens nuvarande verksamhet samordnas med den statliga försöksverksamheten, vill kommissionen å andra sidan ifrågasätta, huruvida det kan vara lämpligt, att spörsmålet om betes-, vall- och mosskulturförsökens organisation behandlas fristående från det väsentligt större problemet om organisation av jordbruksförsöksverksamheten överhuvud taget. Det förefaller ur flera synpunkter mest fördelaktigt, att dessa frågor, vilka äro starkt beroende av varandra, avgöras i ett sammanhang."

Kungl. skogsstyrelsen anför:

"För närvarande pågår emellertid inom styrelsen för lantbrukshögskolan en av Kungl. Maj:t anbefalld utredning rörande organisationen av forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område. Det synes naturligt att vid denna utredning även beakta spörsmålet om ordnandet av försöksarbetena på vall- och mosskulturens områden, varigenom det senare kan inpassas i sitt stora sammanhang. Detta gäller även studiegårdsverksamheten. Skogsstyrelsen ställer sig därför tveksam till lämpligheten av att, innan sagda utredning slutförts, genomföra de i betänkandet framlagda förslagen."

Statens skogsförsöksanstalt framhåller:

"Under åberopande av vad i det föregående anförts får statens skogsförsöksanstalt tillstyrka att svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet förstatligas och överflyttas till lantbrukshögskolan. Beträffande formen för vall- och mosskulturföreningens anslutning till lantbrukshögskolan får anstalten föreslå, att denna upptages till förnyad prövning med beaktande av här anförda synpunkter."

Statens centrala frökontrollanstalt föreslår "att frågan om Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet icke måtte lösas i enlighet med det av utredningens majoritet framlagda förslaget utan att det upptages till förnyad prövning, varvid ovan anförda synpunkter komma till beaktande".

Statens växtskyddsanstalt hemställer "att frågan huruvida Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet fortfarande kan och bör bedrivas under föreningens ledning eller inordnas i den statliga verksamheten måtte underkastas ny, förutsättningslös utredning; att därest förstatligande av verksamheten nu eller framdeles beslutas, detta måtte genomföras under bibehållande av den nuvarande försöks-, forsknings- och upplysningsverksamheten som samlad enhet, under egen ledning samt med nödiga ekonomiska och materiella förutsättningar för dess rationella bedrivande; samt att föreningen i avvaktan på avgörandet av sitt framtida öde beredes tillräckligt understöd av statsmedel för att kunna hålla verksamheten i gång utan inskränkning och betala sina anställda skäliga löner".

Sveriges utsädesförening anför:

"Sakkunnigmajoritetens förslag till mera genomgripande omorganisation genom att uppdelas vall- och mosskulturföreningens huvudsakliga arbetsuppgifter på jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna anser utsädesföreningen vara mindre lämpligt. I varje fall bör frågan härom icke erhålla sin definitiva lösning förrän hela frågan om omorganisationen av försöksverksamheten på jordbruksområdet blir avgjord. — Innan yttrande från lantbrukshögskolan med anledning av erhållet uppdrag om verkställande av utredning och översyn föreligger torde frågan om hur den verksamhet som vall- och mosskulturföreningen hittills bedrivit icke heller böra bli föremål för slutgiltigt ställningstagande".

Riksförbundet landsbygdens folk (RLF) framhåller att frågan icke blivit tillräckligt genomarbetad, främst därigenom att det praktiska jordbrukets intressen icke varit det avgörande, och hemställer "att frågan om Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhets överförande till lantbrukshögskolan blir föremål för en kompletterande utredning, syftande till att även de aktiva jordbrukarnas intressen skola kunna göra sig gällande".

Sveriges lantbruksförbund anför, att "enligt förbundets mening tala åtskilliga skäl för bibehållande av föreningsformen. Därigenom torde verksamheten kunna organiseras på ett mera smidigt sätt än de med de förhållandevis stela former, som ofta äro förbundna med statsdrift. Därest emellertid ett förstatligande skulle befinnas mest ändamålsenligt, torde med hänsyn till vad ovan framhållits ett bibehållande av den nuvarande organisationen som en statlig institution inom lantbrukshögskolans ram böra allvarligt övervägas. Förbundet vill därför för sin del föreslå, att frågan om föreningens verksamhet upptages till förnyad utredning."

Kungl. lantbruksakademien förordar "att frågan om Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet, med beaktande av de synpunkter, akademien här anfört, upptages till förnyad och förutsättningslös utredning".

Svenska vall- och mosskulturföreningens styrelse föreslår, "att frågan om Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet, med beaktande av de

synpunkter styrelsen här anfört, med det snaraste upptages till förnyad eller kompletterande, förutsättningslös utredning.” —

Under hänvisning till vad som ovan anförts anse motionärerna det vara en viktig angelägenhet, att frågan om den framtida organisationen av den av Svenska vall- och mosskulturföreningen nu bedrivna verksamheten upptages till en förnyad, förutsättningslös utredning. Ett genomförande av det nu framlagda förslaget skulle medföra en betänkelig splittring av de på detta ytterst betydelsefulla produktionsområde verkande krafterna med ty åtföljande väsentligt minskade möjligheter för en allmän upplysningsverksamhet samt därtill försämrade möjligheter för de praktiska jordbrukarna att få sitt behov av direkt rådgivning genom specialister tillgodosett. Därjämte skulle det innebära ett föregripande av resultatet av den av riksdagen begärda och av Kungl. Maj:t anbefallda utredningen beträffande forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område m. m. Ett nedläggande eller en väsentlig minskning av den specialiserade upplysnings- och rådgivningsverksamhet, som föreningen bedrivit, skulle, såsom det i ett flertal av remissuttalandena framhållits — bl. a. av Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet landsbygdens folk (RLF) samt ett stort antal hushållningssällskap — medföra risk för en avsevärd tillbakagång i utvecklingen. Mycket starka skäl synas därför tala för att vid ett förstatligande av föreningens verksamhet — för vilket åtskilliga skäl i och för sig synas tala — en organisation skapas, som med sammanhållande av forsknings-, försöks-, upplysnings-, rådgivnings- och propaganda-verksamheten på området kan verka för samma syfte som den nuvarande föreningen, nämligen ”att inom landet verka för en rationellt genomförd betes-, vall- och mosskultur”. Ett uppgående i och en samtidig uppdelning på anstalter av ren försökskaraktär av sådan personal, som hittills sysslat med och även i fortsättningen i övervägande grad synes böra syssla med upplysnings- och rådgivningsverksamhet kan icke anses tillfredsställande och bör enligt motionärernas mening icke komma till stånd.

Såsom bl. a. av lantbruksstyrelsens och föreningsstyrelsens yttranden framgår, har heller icke en tillfredsställande klarhet vunnits rörande övertagandet vid ett förstatligande av de av Svenska vall- och mosskulturföreningen disponerade byggnaderna samt den lämpligaste framtida dispositionen av dessa med hänsyn till den utveckling, som kan förutses beträffande såväl ifrågasvarande verksamhetsområde som jordbruksförsöksväsendet i övrigt.

Det må slutligen också framhållas, att det framlagda förslaget i väsentliga punkter rörande placeringen av vissa tjänstemän och därvid ifrågasatta löneförmåner m. m. icke tillgodoser de krav, som med hänsyn till befattningarnas värde och betydelse för jordbruket kunna eller böra uppställas. Detta gäller särskilt för konsulent-, botanist- och kemistbefattningarna, vilka få anses vara av största betydelse för den samlade verksamhetens bedrivande. Ett stort antal remissuttalanden stödjade denna uppfattning.

Den i propositionen föreslagna indragningen av befattningen såsom försöksassistent vid den ifrågasatta betes- och vallavdelningen synes oförklarlig och grundar sig icke på något förslag från de sakkunniga. Då ifrågavarande assistent är den ende vid avdelningen i fråga, som skulle syssla med sådan i propositionen å s. 14 omnämnda arbeten som utstakning av försök, utläggning av konstgödsel, utförande av skördearbeten m. m. dyl., är denna befattning, för så vitt försöksarbeten överhuvud taget skola förekomma, helt oombärlig.

Om verksamhetens anslagsbehov finner man varken i betänkandet eller i propositionen någon närmare utredning.

Då heller icke dessa sistnämnda frågor blivit tillräckligt utredda eller beaktade, synes det motionärerna vara ofrånkomligen nödvändigt att en ny utredning kommer till stånd. Vid en sådan utredning är det av vikt, att såväl aktiva försöksmän som aktiva jordbrukare med på egen erfarenhet grundad insikt rörande forskningens och försöksväsendets betydelse och krav komma att delta.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställa vi,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en ny, förutsättningslös utredning angående frågan om den framtida organisationen av den av Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna verksamheten.

Stockholm den 9 maj 1945.

C. O. Carlsson,
Bakeröd.

Brynolf Stattin.

Aron Gustafsson
i Lekåsa.

T. G. v. Seth.

Sven J. Vigelsbo.

Ernst V. Staxäng.

David Boman
i Stafsund.

K. E. Hansson,
Skediga.

Gunnar Larsson
i Luttra.
